

Татјана Катић*, **Срђан Катић**, Историјски институт, Београд

Tatjana Katic, Srdjan Katic, Institute of History, Belgrade

ГОЈИН ДОЛ, НАСЕЉЕ И СТАНОВНИШТВО У 16. ВЕКУ

GOJIN DOL, VILLAGE AND ITS INHABITANTS IN THE 16th CENTURY

***Сажетак:** Рад се бави демографским и привредним развојем села Гојин Дол у Пиротском кадилуку током 16. века, на основу три необјављена турска катастарска пописа Софијског санџака из 1525, 1545. и 1571. године и недавно пронађене султанске заповести из 1566. године. Овај последњи документ тиче се повлашћеног ћуприцијског статуса становника села, који је, по свему судећи, био разлог интензивног насељавања четрдесетих година 16. века. Документ баца ново светло на улогу коју је Гојин Дол имао на једној од најважнијих саобраћајница Османског царства - Цариградском друму. Село је било задужено да поправља и чува мост на Нишави, као и да се стара о безбедности одговарајуће деонице пута.*

***Abstract:** The study presents demographic and economic development of the village Gojin Dol in the kaza of Pirot during the 16th century on the basis of three unpublished Turkish surveys of Sophia sancak dating from 1525, 1545 and 1571 and recently found sultan's order from 1566. This last document deals with privileged status of the villagers, who were appointed to maintain bridges (köprücüler), which was the reason for intense settlements in this area during the 1540s. It throws a new light to the role that Gojin Dol had in the one of the most important traffic routes of the Ottoman Empire – Constantinople road. The village was entrusted*

---

* tatjanakatich@gmail.com

to repair and guard the bridge on the Nišava river and also to take care about the safety on the specific part of the road.

Кључне речи: Османско царство, Гојин Дол, ћуприције, Пирот, кадилук, дефтер, 16. век

Key words: Ottoman Empire, Gojin Dol, köprücü, Pirot, kaza, defter, 16th century

Гојин Дол се налази око 5,5 km западно од Димитровграда (некадашњег Цариброда). Данас је, услед замирања планинских села и концентрације становништва у граду и ближој околини, једно од најмногољуднијих села димитровградске општине.¹ У периоду турске власти, међутим, Гојин Дол је спадао у групу мањих насеља.

Село је настало на левој обали Нишаве, прекопута брда на десној страни реке, које носи назив Кале и на чијем врху су остаци касноантичког односно рановизантијског утврђења. Новија археолошка истраживања показују да се, у античко време, у непосредној близини овог утврђења (Гојиндолско кале), неколико путева укрштало са једном од најважнијих римских саобраћајница на Балкану. Римски Војни пут (*Via militaris*) ишао је из правца Цариброда десном обалом Нишаве, да би управо у подножју Калеа прелазио на леву обалу и настављао даље према Пироту.²

На основу досадашњег стања истражености можемо рећи да се Гојин Дол први пут помиње у турском катастарском дефтеру (*tapu tahrir defteri*) из 1525. године, као село које припада Пиротском кадилуку Софијског санџака, али нема сумње да је знатно старије.³ Његов словенски назив, као и старина околних села потврђена турским пописима из 15. века (Попов, 1966) иду у прилог мишљењу да порекло насеља треба тражити у средњем веку.

¹ Општина Димитровград обухвата 42 села у предеоним целинама: Горње Понишавље, Горњи Висок, Забрђе, Бурел и Дерекул. Статистички подаци о сваком селу могу се видети на званичном сајту општине <http://www.dimitrovgrad.rs>

² Извештај о недавним археолошким радовима на овој деоници *Via militaris* видети на http://www.heritage.gov.rs/latinica/zastitna_arheoloska_iskoravanja_koridor_10_Seliste_Via_militaris.php

³ Istanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (даље БОА), *Defterhâne-i Âmire Tahrir Defteri* (даље TD) nu 130, с. 355. Сумарни подаци из овог пописа преузети су приликом израде компилативних дефтера Румелије 1530. године (Istanbul, БОА, TD 167, TD 367 и TD 370). Подаци који се односе на Софијски санџак налазе се у БОА, TD 370 и објављени су у виду фототипског издања *370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530)*, I-II, Dizin ve Tıpkıbasım, Т.С. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın nu: 55, 59, Defter-i Hâkânî Dizisi VII, Ankara 2001-2002. Попис Пиротског кадилука налази се у првом тому, на странама 217-235. За превод овог извора на бугарски језик в. Катич и Амедоски, 2010.

Пиротски кадилук је покривао област од Ниша и Књажевца на западу до Алдомироваца у Бугарској на истоку. Обухватао је поречје Нишаве и њених притока Јерме и Коритнице, Лужницу, Брезник са околином и област Знепоља (Катич и Амедоски, 2010, стр. 158). Овај обим задржао је скоро током целог периода османско-турске власти.

Године 1525. у Гојин Доли су живела 23 пореска обвезника, од тога 18 домаћина, 4 неожењена мушкарца и једна удовица, односно, помножено одговарајућим коефицијентима, нешто мање од 90 становника.⁴ У селу је живео и поп, што значи да је постојала и сеоска црквица. Исте године у селима данашње димитровградске општине регистровано је пореских обвезника: Паскашија 46, Изатовци 33, Влковија 44, Д. Криводол 37, Г. Криводол 52, Сеносос 47, Радејна 66, Поганово 45 и Петачинци 48 (Катич и Амедоски, 2010, стр. 169-191).

Приходи које је држава убирала од Гојин Дола служили су, кроз цео 16. век, за издржавање спахија Софијског санџака.⁵ Судаћи према врстама пореза, у атару села гајиле су се житарице: пшеница, јечам и мешаница. Мешано жито (мешаница, суражица, каришик, тур. *mahlût*) обично се садило у брдским пределима, на сиромашнијем тлу. Најчешћа комбинација семена била је пшеница и раж и пшеница и јечам. Ове две пољопривредне културе, као отпорније на ниске температуре, с бољом искористљивошћу хранљивих материја из тла, повећавале су отпорност пшенице и доприносиле бољем приносу. Осим ових, често су сађене и мешавине овса и ражи и овса и јечма. На њивама Гојин Дола, а не само на окућницима, гајило се и поврће, воће, винова лоза и конопља. С обзиром на износ десетине на ширу, закључујемо да се годишње производило око 2230 литара вина. Приликом обрачуна производње жита и вина, треба имати у виду да се није радило о чистој десетини, већ о 13,3% приноса, како то прописује закон за Софијски санџак (Barkan, 1943, стр. 251, 253).

Селјаци су држали пчеле, свиње и овце, мада ово последње није изричито наведено у дефтеру који смо користили. Дажбина од

⁴ Istanbul, BOA, *TD 130*, s. 355. Укупан број становника израчунат је тако што су домаћини, старешине целих породица множени коефицијентом 4,4, удовице представнице крњих домаћинстава коефицијентом 2,5, док су неожењени рачунати појединачно јер су као такви и регистровани. Коефицијенти преузети од Рашевић М. (2001), Демографске прилике и становништво. У М. Маџура (ур.), *Насеља и становништво Области Бранковића 1455. године* (424-431). Београд, Српска академија наука и уметности.

⁵ Године 1525. приходе Гојин Дола убирало је спахија по имену Диване Турсун, 1545. спахија Јусуф, а 1571. спахије: Мустафа син Омеров, Курд син Мустафин, Мустафа син Мехмедов и Хусејн. Istanbul, BOA, *TD 130*, s. 355; *TD 236*, s. 418; *TD 492*, s. 433.

узгоја оваца и коза припадала је султану и приходи од ње су регистровани у посебним дефтерима овчарине, а не у катастарским дефтерима. На основу нешто каснијег пописа трговаца ситном стоком – целепа, Пиротског кадилука, из 1581. године, знамо да је таквих лица било и међу становницима Гојин Дола; уписана су четири целепа а један од њих је био сеоски поп. Они су били дужни да за потребе становника османске престонице обезбеде годишње 135 грла стоке (Катић и Амедоски, 2012, стр. 149).

У селу је постојала воденица поточара која је радила током целе године. У близини Гојин Дола, осим породичних имања, било је још обрадивог земљишта у власништву села, које је имало статус мезре. Овај термин, најчешће превођен као селиште или пустоселина, означава комплекс пољопривредног земљишта са познатим границама, које је некада било село, на коме су уочљиви трагови стамбених објеката, чесме или старог гробља, и које опет може постати село. На гојиндолској мезри, по имену Извор, сељаци су сејали пшеницу, мешано жито и лан, док је остатак био под травом.⁶

Двадесет година касније, број становника Гојин Дола се скоро удвостручио. У дефтеру из 1545. године уписана су 43 пореска обвезника, 33 домаћина, 7 неожењених и 3 удовице, односно 160 становника.⁷ Број људи био је и већи јер су у селу боравиле још две привремено насељене породице. Оне су плаћале тзв. димнину, у износу од 6 акчи по домаћинству (Barkan, 1943, стр. 253). Такса на дим или димнина била је посебан порез који су давали досељеници који се нису бавили земљорадњом, већ искључиво сточарством или занатом. После извесног времена таква су лица или уписивана у рају дотичног села, чиме би стекла статус стално настањених, или би мењала место боравишта.

Попис из 1545. године такође бележи и једно војничко домаћинство у Гојин Долу. Војнуци су хришћани војници који су и пре доласка Турака на Балкан били у активној војној служби средњовековних владара и обласних господара. Потицали су из слоја ситног племства, слободних сељака или влаха, а у војни систем Османског царства уврштени су после Маричке битке 1371. године. Војнуци су, по основу пружања помоћи владару, уживали слободне баштине, тј. баштине ослобођене неких или свих пореза, у

⁶ Istanbul, BOA, TD 130, s. 356.

⁷ Istanbul, BOA, TD 236, s. 418. Подаци о две куће, једној удовици и приходу од 554 акче, средином 16. века, које наводи Ћирић (1979, стр. 143) не односе се на Гојин Дол већ на неко друго село. Наиме, приређивач турског пописа, А. Велков (1974, стр. 138) је село које се једино може читати као Вин дол или Вејин дол (можда Вихни дол) прочитао као Оиндол и погрешно га идентификовао са Гојин Долем.

зависности од војничких обавеза; они су, практично, били сељаци-војници. На основу података из горенаведеног пописа видимо да је војничка баштина у Гојин Долу била ослобођена плаћања таксе на гумно, коју су иначе плаћали сви остали власници баштина у селу. Намет на вршај или гумно (тур. *resm-i harman*) био је додатни намет на житарице, наслеђен из предтурских времена. У Пиротском кадилуку, као и у целом Софијском санџаку уосталом, убирао се у сталном износу од две мерице пшенице и две мерице јечма по баштини (Бојанић, 1973, стр. 105-106).

Изразито велики демографски раст четрдесетих година 16. века може бити само последица досељавања а никако природног прираштаја. Будући на једном од најважнијих путева Османског царства – Цариградском друму (бивши *Via militaris*), село је, у интересу државе, а и спахија који су тежили да увећају своје приходе, морало бити насељено. На интензивнији раст сигурно је утицала и близина Великог и Малог Цариброда који су, према попису из 1525. године, имали укупно 127 пореских обвезника. Велики Цариброд је, осим тога, имао статус мензила – постаје, коју је војска у време похода користила као коначиште, а у мирнодопско доба је служила као поштанска станица на којој су државни гласници мењали коње. Становници Великог Цариброда (63 пореска обвезника) имали су дужност да гаје поштанске коње, због чега су уживали знатне пореске олакшице (Катич и Амедоски, 2010, стр. 167, 176).

Близина већег насеља је онда, као и данас, позитивно утицала на концентрацију људи у околини. Ипак, главни разлог за интензивније насељавање Гојин Дола био је привилеговани положај који је село, како ћемо касније видети, стекло управо у овом периоду.

Нови становници су добијали поседе на државној земљи, на којима су имали право наследног плодуживања. Староседеоци, а то су власници 13 баштина у Гојин Долу, могли су своја имања да продају, завештају коме хоће, односно да с њима по вољи располажу. Некадашња мезра Извор је, по свему судећи, издељена на парцеле и уклопљена у границе сеоског атара, с обзиром да се више не помиње у османским дефтерима.

Пропорционално расту броја становника и обрадивог земљишта, повећани су и пољопривредни приноси. У овом периоду више је сејана мешаница на уштрб пшенице, док је узгој лозе значајно порастао, као последица веће потражње вина. Ако се становништво Гојин Дола, за период од двадесет година, скоро удвостручило, производња вина се више него утростручила; годишње је износила око 7310 литара. То очито нису биле довољне количине, јер се у селу продавало и вино произведено у другим

местима, о чему сведочи тржишна такса на вино, тј. бац на вино (в. *Прилог бр. 2*). Према нашем мишљењу, убирање винског баца, односно продаја већих количина вина, сведочи о постојању неке врсте свратишта у Гојин Долу.

У другој половини 16. века, према попису из 1571. године, број становника је незнатно порастао. Иако је регистровано мање пореских обвезника него приликом претходног пописа, укупно 41, број целих породичних домаћинстава, односно кућа је повећан за две, па тако имамо: 35 домаћина, 4 неожењена и 2 удовице, односно укупно око 170 становника. Том броју такође треба додати и два привремено настањена домаћинства, чија нам структура није позната.⁸

Анализирајући лична имена у сва три турска дефтера, дошли смо до закључка да је реч о стабилном становништву чији се континуитет може пратити из пописа у попис. У *Прилозима* уз овај рад подвукли смо имена која се појављују у два од три пописа. Осим њих, лако је идентификовати, уз помоћ патронима, и друге припаднике једне исте породице. Примера ради, 1525. године уписан је Брајан Андрија на баштини, 1545. године његов син Андрија Брајан, војнук (на баштини), тада још увек неожењен, а четврт века касније Андријин син, а Брајанов унук, Станко Андрија. Године 1525, међу староседеоцима који имају своју баштину, уписан је и извесни Новак Добромир, двадесет година касније његов син, Радослав Новак, а 1571. године унук Илија Радослав. Сличних примера има још.

Континуитет гојиндолског становништва указује на релативно мирно политичко и економско стање у овом делу Царства. Без обзира што се село налазило на Цариградском друму, кога савремени истраживачи често „оптужују“ за депопулацију насеља, видимо да то у овом периоду није био случај. Штавише, Гојин Дол је, због свог географског положаја, уживао извесне привилегије, које би нам остале непознате уколико бисмо се ограничили само на рад с катастарским дефтерима.

Недавно смо, истражујући у Архиву Председништва Владе Републике Турске у Истанбулу, у збирци Финансијских дефтера, пронашли документ који баца ново светло на статус становника Гојин Дола. Ради се о резимеу заповести коју је централна власт послала пиротском кадији почетком јуна 1566. године.⁹ Из документа се види да је извесни Михаил дошао у Цариград, као представник села, и затражио правду. Према његовим речима, село Гојин Дол налази се поред моста на Нишави, а његови становници,

⁸ Istanbul, BOA, TD 492, s. 433.

⁹ Istanbul, BOA, *Maliyeden Müdevver Defteri nu 2775*, s. 1643.

још од времена претходног пописа (од 1545. године – прим. аум), имају статус чувара мостова – ћуприција. Као такви, они су ослобођени свих ванредних данака и обичајних намета (тур. *'avâriz-i dîvânîyye ve tekâlîf-i örfîyye*). Неки од убирача пореза, међутим, не поштујући одредбе старог дефтера, траже од њих да ове намете ипак плате, као да су обична раја. Султан, зато, наређује кадији Пирота да прегледа потврде о ћуприцијском статусу које сељаци имају у рукама, и да податке о томе унесе у нови дефтер, како их нико више од порезника не би узнемиравао (детаљније в. *Прилог бр. 4*).

Нови дефтер који се овде помиње јесте онај из 1571. године.¹⁰ Наиме, сâм попис становништва Софијског санцака спроведен је 1565/66. године, али је процедура сређивања података и поделе прихода трајала неколико година. Завршна верзија дефтера која се чува у Истанбулу потврђује да је разлога за жалбу било, јер поред имена становника села Гојин Дол и њихових дажбина није унета напомена да се ради о ћуприцијама који имају повлашћен положај.¹¹ Пописивач је грешком изоставио ову примедбу, па је тако у свим копијама пописне књиге, од провинцијске до оне у султановој архиви, Гојин Дол регистрован као обично рајинско село. Зато не треба да чуди што су порезници, позивајући се на оно што пише тј. не пише у дефтеру, тражили од сељака да плате све дажбине у пуном износу. Да разлика у давањима није била мала илуструје пример Цариброда из 1525. године: 63 пореска обвезника која су имала повлашћен статус улакчија јер су гајила поштанске коње, плаћала су укупно 3365 акчи, док су 64 обвезника са статусом обичне раје плаћала 6908 акчи (Катич и Амедоски, 2010, стр. 167, 176).

Да би исправили неправду, јер, како су сами истакли, на њихово одржавање ћуприје на Нишави нико никада није имао замерке, становници Гојин Дола су међу собом изабрали једног од најугледнијих да отпутује у Цариград и да жалбу лично преда царском Дивану. То је био Михаил, највероватније син Радоја, који је имао своју баштину (в. *Прилог бр. 3*) и сигурно припадао најстаријим породицама у селу. У Михаиловим путним трошковима (храна, ноћење у коначиштима дуж Цариградског друма и у Истанбулу, и евентуално мито) сигурно да је учествовало цело село јер је ишао да заступа заједнички интерес. С обзиром да су Гојиндолци поседовали потврде (хуцете) које им је својевремено издао пиротски кадија о томе да су ћуприције, и да су исте могли кадији да поднесу на увид, одлука престоничких власти није се дуго чекала.

¹⁰ Istanbul, BOA, TD 492.

¹¹ Исто, 355-356.

У Османском царству су различите групе хришћанског становништва имале мање или више повлашћен положај у односу на рају у пуном смислу те речи. Било да су припадали војничким или полувојничким редовима, као што су војнуци, мартолоси, пандури и други, или тзв. „повлашћеној раји“ – дербенције, ћуприције, улакчије, соколари, рудари, оризари и остали, заједничко за све њих је да су обављали користан посао за државу, због чега су били адекватно награђени. Они који су бринули о одржавању и безбедности путева и уопште о саобраћају били су, скоро увек, у потпуности ослобођени од плаћања тзв. „ванредних данака и обичајних намета“. То је група пореза у новцу, натури и кулуку, који су служили за задовољење ванредних државних, пре свега ратних потреба. Плаћали су их сви поданици Османског царства, без обзира на веру, који нису припадали војничком слоју, изузев трговаца. Даље је „повлашћена раја“, у зависности од обима посла, могла бити делимично или потпуно ослобођена још неких новчаних и натуралних давања (Зиројевић, 1974, стр. 179).

На Цариградском друму, у долини Нишаве, било је неколико дербенцијских села, највише на потезу између Пирота и Беле Паланке, док између Цариброда и Пирота није било ниједног.¹² У том светлу положај Гојин Дола постаје још значајнији. Јер, ћуприције нису само бринули о стабилности и издржљивости ћуприје већ и о безбедности одговарајуће деонице пута. На овај начин они су вршили и дербенцијску службу (Зиројевић, 1974, стр. 176; Orhonlu, 1990, стр. 32-33).

Гојиндолске ћуприције су стражарили у близини моста, а савршен положај за то пружало је најдоминантније узвишење у околини - брдо Кале на десној обали Нишаве. То потврђује и легенда, која, иако смештена у античко доба, садржи у себи одјек турских времена. Она говори о нападачима који дуго времена и без успеха опседају тврђаву све док их нека баба не посаветује да опседнутима пресеку воду и то тако што ће три дана хранити мазгу, а неће јој дати да пије, па, када је после пусте, где мазга закопа ногом ту је водовод. Ови су тако и учинили, али опседнути и даље нису хтели да се предају. Из тврђаве се чула лупа бубња, што је био знак да су још увек ту и да се чак веселе. После дужег времена нападачи су ипак успели да провале у тврђаву, али је она била празна. Римљани су је кришом напустили и за собом оставили закопано благо (Ћирић и Живковић, 1994, стр. 126).

Оно што нам је привукло пажњу у овој причи јесте звук бубња који се чује из Гојиндолског утврђења. Стари путописци и османски

¹² Најближе дербенцијско село било је Калотина која је тај статус имала средином 16. века. Istanbul, BOA, *TD 130*, s. 270.

хроничари, описујући стражаре на путевима, често помињу бубањ као средство којим се путницима давало на знање да је пролаз безбедан. Они пишу да дербенције даноноћно стоје на узвишењима и на местима која могу да послуже као заседа разбојницима и ударањем у бубањ дају знак да се може проћи. (Зиројевић, 1974, стр. 177). Звук бубња је тако вековима био део пејзажа Цариградског и осталих друмова Османског царства, па је, премда у другом контексту, уткан у легенду о римској тврђави на узвишењу Кале.

Народно предање и царска заповест о ћуприцијама Гојин Дола, свака на свој начин, потврђују у науци већ познату чињеницу да су трасе старих римских путева, попут *Via militaris* и *Via Egnatia*, у скоро неизмењеном облику служиле и у време Османлија. С друге стране, стицање ћуприцијског статуса водило је до оживљавања једног насеља, његовог интензивнијег демографског и привредног раста. Управо то се и догодило Гојин Долу четрдесетих година 16. века.

Прилог бр. 1*Попис 1525. године*¹³

Тимар Диване Турсуна
Село Гојин Дол, припада Шехиркоју (Пироту)

Радослав Борислав баштина; Бранко Радослав баштина; Тодор Радослав баштина; Марко Радослав; Дабижив Андрија баштина; Брајан Андрија баштина; Влаја Јован баштина; Џура Влаја; Радивој Радослав баштина; Дабижив Брајо баштина; Раја Јован баштина; Пејо Бранко баштина; Јован Радослав баштина; Новак Добромир баштина; Радослав Новак; Стојан поп; Јован Влаја; Стајко Влајин; Џура Јован нежењен; Радомир брат Пеје нежењен; Дмитар Бранко нежењен; Дмитар Лалка нежењен; удовица Продана.

Кућа 18, нежењених 4, удовица 1, баштина 13¹⁴.

Приход:

спенца¹⁵ 556 [акчи]
пшеница, 29 мерица¹⁶, вредност 319 [акчи]
мешаница, 5 мерица, вредност 25 [акчи]
такса на гумно: пшенице 26 [мер.] вредност 286 [а.], јечма 26 [мер.]
вредност 130 [а.]
такса на сено¹⁷ 130 [акчи]
такса на повртњак 25 [акчи]
десетак од конопље 30 [акчи]
десетак од меда 50 [акчи]

¹³ Istanbul, BOA, TD 130, s. 355-356.

¹⁴ У самом попису недостаје једна баштина; највероватније је упис изгледео па га није могуће идентификовати.

¹⁵ Порез у износу од 25 акчи, који је сваки за рад способан хришћански поданик Османског царства плаћао „господару земље“ на којој је живео, односно кориснику тимара, зеамета, хаса или вакуфа. Удовице су плаћале умањену спенцу од 6 акчи.

¹⁶ Назив дрвене посуде за мерење жита и основна мера за жито. Према одредбама закона, уписаног у дефтеру из 1525. године, у пиротском кадилуку је у употреби била мерица од 54 османске оке (1 ока= 1,28 кг), односно 69 кг (Barkan, 1943, str. 251).

¹⁷ Дажбина преузета из предтурског времена, представљала је новчани еквивалент једних кола сена која је свака баштина била дужна да преда спахији. Давала се у износу од 10 акчи по баштини (Barkan, 1943, str. 252).

десетак од шире, 29 медри¹⁸, вредност 295 [акчи]
 десетак од воћа 50 [акчи]
 млин са једним каменом, такса 30 [акчи]
 свињарина са Божићем¹⁹ 108 [акчи]
 бадухава и младарина²⁰ 40 [акчи]

Укупно 2075 [акчи]

Мезра Извор, припада Шехиркоју, речена мезра је сејалиште овог села (*оштећен текст*) је обрађују.

пшеница, 5 мерица, вредност 55 [акчи]; мешаница, 3 мерице,
 вредност 15 [акчи];
 десетак од траве 10 [акчи]; десетак од лана 20 [акчи].

Укупно 100 [акчи]²¹

¹⁸ Основна обрачунска мера за вино или ширу у Османском царству, чија је запремина варирала од области до области; не знамо која је била величина медре у Пиротском кадилуку. Стандардна истанбулска медра имала је 10,256 литара.

¹⁹ Такса за клање свиња у зимском периоду.

²⁰ Бадухава је назив за групу различитих дажбина, најчешће таксе за изрицање казни за крвне деликте, глобе, таксе за издавање тапије и слично. Младарина је порез који су плаћали сви поданици Османског царства приликом удаје кћери, без обзира на вероисповест и припадност друштвеном слоју.

²¹ У дефтеру из 1530. године преписивачи су погрешно унели износ од 1000 уместо од 100 акчи (Катич, Амедоски 2010, стр. 181).

Прилог бр. 2*Попис 1545. године*²²

Тимар Јусуфа

270. Село Гојин Дол припада Шехиркоју

Стојан Станко; Радоје Пејин; Јован поп; Тодор Данин баштина; Радивој Радосав баштина; Момчил Брадин баштина; Радослав Новак баштина; Никола Данајил баштина; Пејо Бранко баштина; Пејо Радосав баштина; Јован Радосав; Марко Радосав баштина; Стајко Џурин баштина; Јовиша Брајан баштина; Петре Станко баштина; Рајан Богдан; Ђура Јован; Џуца Марко; Џуца Бранко; Драгомир Брајин; Велиша Радој баштина; Богдан Ралин; Неша Новак; Неша Ралка; Брале Стајко; Јова Ралка; Дуја Илија; Радомир Ралка; Стајко Влајин; Стојан поп; Тишма Богојан; Боја Стојан; Лалка Јован; Ђурђе Пејин нежењен; Станиша син Џуре нежењен; Недељко преселац нежењен; Радомир Алексин нежењен; Јова Илијин нежењен; Андрија Брајан нежењен, он је војнук; Деја Стојан нежењен; удовица Недељкова; удовица Петра; удовица Стана.

Кућа 33, нежењених 7, удовице 3, баштина 13 од тога 12 насељених²³ и 1 војнучка.

Приход:

спенца 1018

пшеница, 54 мерице, вредност 594 [акчи]

мешаница, 111 мерица, вредност 555 [акчи]

такса на гумно: пшеница, 24 мер., вредност 264 [а.], јечам 24 мер., вредност 120 [а.]

такса на сено, повртњак и конопљу 168 [акчи]

димнина 12 [акчи]

десетак од кошница 256 [акчи]

шира, 95 медри, вредност 475 [акчи]

такса на кош²⁴ 26 [акчи]

свињарина 195 [акчи]

десетак од воћа 84 [акче]

²² Istanbul, BOA, TD 236, s. 418.²³ Мисли се да су у поседу раје.²⁴ Дажбина која се узимала у време бербе грожђа, а давала се по винограду, независно од количине приноса.

нијабет²⁵, младарина, глобе, пољачина²⁶ и бац на вино које долази споља 40 [а.], 233 [а.]

Укупно 4000 [акчи]

---

²⁵ Приход од новчаних казни које је изрицао наиб или кадија за мање преступе као што су крађа, прељуба и слично.

²⁶ Обичајна дажбина за чување усева на њивама.

Прилог бр. 3*Попис 1571. године*²⁷

Тимар Мустафе сина Омеровог

341. Село Гојин Дол, тимар поменутог и осталих, припада иаведеном [Шехиркоју]

Стојан Тодор баштина; Михаил Радој баштина; Дмитар Војо баштина; Илија његов син; Џура Момчил баштина; Илија Радослав баштина; Драјко Никола баштина; Стојке Данке неожењен; Џурце Пејин баштина; Тохол Пејин баштина; Аврам Тохол; Радослав Марко баштина; Џурце Марко; Стајке Џурин баштина; Петар његов син; Влаја његов брат; Игњат Божета баштина; Браноје Брајин баштина; Боја Рајин; Пејчо Брајко; Неша Новак; Џуца Пејо; Пејо Ралка; Пејчо његов син; Браја Стајко; Дуја Илија; Пејчо Дујин; Радомир Радослав; Боја Стојан; Јова Илијин; Пејо његов син; Станко Андрија баштина; Пејо Бранко; други Џуца Марко²⁸; Татомир Брајин; Јова његов син; Миха Драјке неожењен; Михаил Радослав неожењен; Дмитар Игњат неожењен; удовица Стана; удовица Дујка.

Лица 41 кућа 35 неожењених 4 удовица 2 баштина 13

Приход :

спенца 987 [акчи]

пшеница, 95 мерица, вредност 1045 [акчи]

мешаница, 95 мерица, вредност 665 [акчи]

такса на гумно: пшеница, 26 мер., вредност 286 [а.], јечам 26 мер., вредност 182 [а.]

такса на сено, конопљу и повртњак 282 [акче]

димнина 12 [акчи]

десетак од кошница 298 [акчи]

шира, 95 медри, вредност 565 [акчи]

такса на кош 135 [акчи]

свињарина са Божићем 216 [акчи]

такса за издавање тапије на земин 165 [акчи]

десетак од воћа 65 [акчи]

²⁷ Istanbul, BOA, TD 492, s. 433.²⁸ Џуца је хипокористик од Џурце, отуда се овде наглашава да је друго лице у селу са истим личним именом и патронимом.

бац на вино 145 [акчи]
такса на трску 34 [акче]
од прихода од пронађених робова и робиња, говеда, оваца и другог
128 [акчи]
нијабет, младарина и пољачина 390 [акчи]

Укупно 5600 [акчи] : Део реченог Мустафе 1600; део Курда сина
Мустафиног 1500; део Мустафе сина Мехмедовог 1600; део Хусејна
900 [акчи]

Прилог бр. 4*Резиме султанске заповести*

Шехиркојском кадији заоведа се следеће:

На Порту је стигао зимија Михаил, један од становника села по имену Гојин Дол и изјавио следеће: „Наше село се налази поред моста и када год је потребно да се сређује и поправља, ми пазимо на тај мост и надгледамо га и сређујемо га и оправљамо, због чега смо у царски дефтер уписани као ћуприције, ослобођени од диванских намета и обичајних терета. И док ми тако, у складу са вилајетским дефтером, без иједне мањкавости обављамо нашу ћуприцијску службу, чувамо и надгледамо речени мост и поправљамо га и доградњу када год се за то укаже потреба, нама додијавати, супротно вилајетском дефтеру, говорећи: Нешто вам се мора узети на име пореза!“

Стога ја заоведам: Када стигне моја часна заповест, прегледајте оверене хуцете које речени [становници] имају у рукама и унесите примедбу о томе у препис новог вилајетског дефтера. И ако они стварно чувају и надгледају мост поред села, поправљају га и обнављају када год је поправка и доградња неопходна, и своју дужност обављају без икаквих замерки, таква лица, због ћуприцијске службе, треба да буду уписана у царски дефтер као опрштена [од пореза]. Сходно томе, треба да буду оптерећена у складу са дефтером вилајета а да их, супротно њему, нико ни на који начин не злоставља и тако нека је записано. Чувајте у рукама ову моју часну заповест. Тако да знате! Написано 15. Зилкаде 973 године (3. јун 1566).

Слика 1 Царска заповест о ћуприцијама Гојин Дола
Figure 1 Imperial decision on köprüciüs from Gojin Dol
(Istanbul, BOA, *Maliyeden Müdevver Defteri nu 2775*, 1643.)

ЛИТЕРАТУРА

- Barkan, Ö. L. (1943). *XV ve XVI inci asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukuki ve Malî Esaslar, I cilt, Kanunlar*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Бојанић, Д. (1973). Фрагменти опширног пописа видинског санцака из 1478-81. године. *Мешовита грађа (Miscellanea)*, 2, 79-191.
- Ћирић, Ј. (1979). Насеља горњег Понишавља и Лужнице, порекло и истраженост. *Пиротски зборник*, 8-9, 121-176.
- Ћирић, Ј., Живковић, Н. (1994). Легенде и предања о селима пиротског краја. *Пиротски зборник*, 19-20, 119-138.
- Катич, Т., Амедоски, Д. (2010). Съкратен регистър на Пиротски кадилък от 1530 година. *Известия на държавните архиви*, 99, 158-200.
- Катић, Т., Амедоски, Д. (2012). Попис целепа пиротског кадилука из 1581. године. *Мешовита грађа (Miscellanea)*, 33, 143-170.
- Orhonlu, C. (1990). *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilâtı*, İstanbul, Eren.
- Попов, Н. (1966). Тимари в нахиите Висока и Знепол. *Извори за българската история*, 13 (1), 355-387.
- Велков, А. (1974). Откъс от регистър на зиамети, тимари, вакъфи и войнуци в Пиротско, Пернишко, Софийско и Врачанско. *Извори за българската история*, 20, 134-168.
- Зиројевић, О. (1974). *Турско војно уређење у Србији (1459-1683)*, Београд, Историјски институт.

НЕОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

- Istanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Defterhâne-i Âmire Tahrîr Defteri nu: 130, 236, 492*
- Istanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Maliyeden Müdevver Defteri nu 2775*

Примљено/ Received on 28.04.2015.
 Ревидирано/ Revised on 03.05.2015.
 Прихваћено/ Accepted on 12.08.2015.